

gesplitstheid van de Kerkelijke bevolking, die het ondoenlijk maakt, om elke groep of buurt steeds over een geordend leeraar te doen beschikken. Dat er ook in Noordweden afdoeling insloep en ongodsdienstige zin vaak het Kerkelijk leven bedierf, kan hieruit natuurlijk niet eenzijdig verklaard. Vooral in de grootere steden heerschte een tijdlang onder den invloed van het Rationalisme verdooving. Dit echter is ten slotte door den echt vromen zin van het volk allengs weer in alle opzichten gebeterd. En thans mag dankbaar erkend, dat het aloude vaste geloof weer op brede schaal in Noordweden ingang vond, en dat er van een modernisering van de predikers zelfs zoo weinig sprake is, dat veeleer de predikers nog bijna unaniem het Christenvolk in de handhaving van de aloude Belijdenis vooraan.

Dr. A. K.

## „Jaagt de liefde na.“

Jaagt de liefde na; en ivermt om de geestelijke gaven, maar meest, dat gij moet profetieeren. I Cor. XIV:1.

Bij eerste lezing doet het u raadselachtig aan, dat de apostel Paulus, na in I Cor. XIII het eenig schoone en weglepende triomfied der van God in ons indringende Liefde geestelijk uitgebeeld te hebben, vlak daarop in het eerste van het 14e hoofdstuk over de uit God gewelde Liefde schijnbaar heensloopt, om de Kerk Gods op den ernst der geestelijke gaven te wijzen. Wie toch oppervlakkig leest, kan zich schier niet aan den teleurstellenden indruk onttrekken, alsof de Apostel die geestelijke gaven, met name die der Profetie, als het hoogste verheerlijkt, en van de heilige Liefde slechts als *bijzaak* melding maakt.

Wel toch begint de Apostel met op de Liefde te wijzen, maar geheel vluchtig, en onmiddellijk daarop weidt hij breed, ja veel breder uit over de geestelijke gaven van de Profetie en van het in vreemde talen spreken. Het staat er toch zoo schijnbaar slechts in 't voorbijgaan: „Jaagt de liefde na en ivermt om de geestelijke gaven, en daardoor meest, dat ge moet profetieeren.“

Toch licht hierin geen zweem van strijd tusschen den roerende lofsang op de Liefde, dien ons I Cor. XIII bood, en de korthed van taal waarin 't hier heet: „Jaagt de liefde na.“ Dat *najagen* van de liefde is hier toch uitgedrukt met een scherp ontnemendend woord. Dat *najagen* toch drukt de Apostel uit door een woord, dat feitelijk neerkomt op 't *vervolgen* van wat zich aan u poogt te onttrekken. Gelijk een jager het wild in 't woud opspoort, en waar hij 't ontdekt, het najaagt, opdat hij 't grijpe, zoo staat ook hier, dat ge, de Liefde Gods ontdekke en de wederliefde voor uw God in uw hart voelede opkomen, bloot staat aan 't gevaar, om ijlings de Liefde van u te zien vluchten, zodat uw hart er van ontbloot wordt. Doet dit zich nu bij u voor, dan maakt de Apostel u, om de van u vluchtende Liefde aanstonds na te jagen, en niet te rusten eer ge ze weer gegrepen hebt. Er ligt alom in uitgedrukt, dat van nature de Liefde Gods ons wel nadert en een oogenblik verkwikken kan, maar dat er van nature toch aanstonds weer scheiding tusschen uw hart en die Goddelijke liefde opkomt, zoo dat ge ze loslaat en ze u ontvlucht. En is dit nu alom, dan vermaant de Apostel u, om hierin niet te berusten, en geen vrede hiermede te hebben, maar de heilige Liefde, die u ontvlucht, wil, aanstonds na te jagen, tot ge haar weer gegrepen hebt, en u zalig gevoelt in haar bezit.

Zoo zou het uiteraard oorspronkelijk in het Paradijs niet zijn toegegaan. De Liefde Gods zou toch van zelf beslag op uw hart hebben geëgd, in uw innigst zieleleven zijn ingedrongen, en u als met Engelengans hebben verrijkt. En geheel 't zelfde geldt van het Vaderhuis. Riep uw God u door uw sterven in zijn eeuwige woning, dan zal nogmaals de Liefde Gods oostgroot u hart bezien en u overrijk en zalig maken. Van een *najagen* van de Liefde Gods zal dan geen sprake meer kunnen zijn. Van zelf en naar den aard van uw gezellige natuur zal de Liefde Gods dan ook bezit van uw hart nemen, het geheel doordringen en vervullen en er geen oogenblik in verflauwen, laat staan, er uit wijken kunnen. Een woord als de Apostel bezigt om u te manen, dat ge de Liefde najagen zult, zou dan geen zin of betekenis meer kunnen erlangen. Een vader jaagt zijn lieve dochter, die naar hart en ziel aan hem verkleefd is, en bij hem blijft, niet na, maar geest in de rijke liefde die ze hem toewijdt. Najagen is iets, waarvan eerst dan, en dan alleen, sprake kan zijn, als wat ge mint, u ontvlucht wil. En dat nu juist is de toestand waarin we gedurig versinken. We gevoelen ons vernukt door den jubelzang dien I Cor. XIII ons over de Liefde doet hooren. Zoo van heeler harte zeggen we het den Apostel na: „Deze drie, geloof, hoop en liefde, maar de meeste van die is de Liefde.“ En toch, als we dan straks in het drukke, gedurig tegenstrijdige leven terugkeeren, dan is 't ook ons of de heilige Liefde zich weer van ons hart terug wil trekken, of er tusschen die heilige Liefde en ons eigen hart een kloof gaapt, en alsof juist dat fonkelend diamant der Goddelijke liefde ons weer ontglipt.

Dit nu weet, dit voorziet de Apostel ook van de brederden aan wie hij zijn epistel schrijft. Ook zij zullen uiterlijk gedweept hebben, voor ten oogenblik althans gedweept hebben, met den klans der Liefde dien hij hun in I Cor. XIII voorzong, maar tevens doordringt hen aanstonds het pijnlijke gevoel, dat die heilige en Goddelijke liefde hen toch weer bevegen en verlaten zal, en dat een vlak omgekeerde stemming in hun hart dreigt op te komen. Dan is het of die heilige Liefde niet bij hen inwonnen, niet bij hen vertooven wil, en weer van hen vlucht, en met het oog daarop roept dan de Apostel hun toe: „Jaagt de liefde na!“ en is ze weer van u gevlucht, gunt u dan geen oogenblik rust tot ge de Liefde terug gegrepen hebt, en ze uw hart weer verrijkt. In die eene, korte uitdrukking van 't najagen ligt dit diepe mysterie opgesloten. Ge hadt de liefde, die liefde ontvlucht uw hart opnieuw. En nu jaagt ge ze na, om er opnieuw aan uw hart het bezit en het rijke genot van te doen smaken.

Ligt dit nu aan een giftigen trek van nijd in ons hart? Ten eerste misschien wel, en zeer stellig in een ure van verbittering, maar in den regel zal 't toch onder de geestelijke hebbeligen kinderen Gods niet zoo zijn. Bij het op zich zelf, in stillen eenvoud levende kind van God,

waakt niet dan uiterst zelden de bitterheid op. Doch heel anders gaat 't toe, zoo ge roepen aan de felle beweging van het maatschappelijk en staatkundig leven deel te nemen, gedurig stuit op de bittere tegenstellingen; u in uw denkbeelden aangeand en geïrriteerd gevoelt; om wat ge voorstaat en verweent, wilt, aan smaad en zelfs aan vervolging bloot staat, en schier van dag tot dag in strijd en moeite uw weg vervolgen moet. Dan blijft er in uw hart wel van 't Goddelijke evenwicht der Liefde en op en neder gaan, maar gevoelt ge u gedurig beleedigd, telkens gekrenkt in uw leedzaamste bedoelingen, en dan kan 't schier niet anders, of de toorn woelt in uw ziel op, en ge gevoelt een onweerslaanbare drang, om uw tegenstander niet slechts af te weren, maar ook terug te dringen, en hem op aangrijpende manier te doen ervaren, dat hij niet u, als het de heilige dingen geldt, niet spot en niet spelen kan, maar onverwilt stuiten zal op de afwerping en den tegenstand, die hem zijn geestelijke minderheid op zoo treffende wijze doet gevoelen.

Kon nu geregd dat elke opwelling van toorn tegenover zulk een onedigen aanval onheiligh van God verboden was, zoo zouden we ons ijlings terugtrekken en als in vergeeld schillen willen. Doch zoo kunt en moogt ge er u niet van afmaken. Dit kunt en moogt ge wel, als het niet anders dan een persoonlijk onaanvaardbaar is, die u wederwaard, doch zulk lijdelijk zwijgen is u zelfs verboden, als de twist, dien men tegen u aanbodt, de zake Gods geldt, of ook het belang van land en volk, of zelfs de eer van uw vrouw en de toekomst van uw kinderen. In al zulke gevallen toch moet ge van u afspreeken, en is 't uw roeping de belediging af te weren. En dan juist dreeft u zoo licht het gevaar, dat ge niet meer de Liefde najagt, maar zelfs voor de Liefde de poorten van uw hart toesluit.

Het komt aan op de stemming in uw hart. Verweeten en verdedigen moet ge u dan, omdat aan uw optreden een zaak van heilig belang hangt, en de eere van uw God niet toelaat noch gedooft, dat men met zoo bittere smaad het heilige blijft achtervolgen. Veel te lang is ook in ons land door Gods kinderen tegenover de verachters van zijn Naam gesworen. Dat zijwen stelde de groepen des Heeren schuldig aan een uitvreze zich terugtrekken, toen ze toch laten en hoorden, hoe de zake van den Naam huns Gods op alle manier gelasterd werd. Het was dan ook ergelijk, zoo lange jaren als men dit zonder kloofte en matelijke tegenweer begon liet. Doch al kwam het kloofte tegenweer veel later dan moest, het is dan toch opgedaagd, en het optrekken voor de eere Gods is thans voor onsen en voor jongeren in jaren een lust, een heilige gringet en een dure plicht geworden. Alleen maar de Christus-beijders die tot daarduren, blijven vaak zwakke geesten, en dan komt 't ook nu nog herhaaldelijk voor, dat ze in hun toorn en in hun verweer den eisch der heilige Liefde vergeten. Dan dolen ze in geestelijke verwarring rond, en hebben gedurig te bidden dat hun God hun toorn vergeve waar ze in hun strijd zich bezondigd hebben. Dan komt er een stemming in hun hart op, die de liefde niet aanpreekt, maar eer uitbaidt. En is dan wel iver, en deels is de strijd dien ze aanbonden, hun ook dan nog wel een strijd voor de eere van hun God, maar er mengt zich dan toch zucht naar eigen eere, bitterheid jegens de engeloovigen in, en als ze dan savonds van hun nachtig-bed neerkomen, is er een stem, die hun een tekort in de Liefde verwijt, en hen aanspoort, om als morgen de strijd hervat en voortgezet moet worden, eerst de Liefde weer na te jagen, de Liefde weer met het verborgene van hun zieleleven te grijpen, en in de avondure hun God te danken, dat wat gisteren hen in zonde deed vallen, hen dezen nieuwen dag ter overwinning heeft geleid.

Dr. A. K.

Amsterdam, 28 November 1919.

In meer dan een onzer Kerken worden moeilijkheden ondervonden bij de verkiezing van een nieuwen Dienaar des Woords. De oorzaak daarvan is, dat de eene Kerkeraad hierbij geheel anders te werk gaat dan de andere. Op sommige plaatsen doet de Kerkeraad zelf het beroepingswerk geheel alleen af, buiten de gemeentelieden om, en eerst wanneer het beroep is uitgebracht en aangenomen, wordt de beroepene ter approbatie aan de gemeentelieden voorgesteld. Op andere plaatsen laat de Kerkeraad de gemeentelieden bij de keuze van een nieuwen Dienaar zooveel mogelijk medewerken, door eerst van de gemeentelieden een grotslijst te vragen, waarop de namen staan van degenen, die de gemeentelieden begeren; daarna uit deze grotslijst een dubbel of drietal te formeeren, en dan daarnit de gemeente een definitieve keuze te laten doen. En ook komt het wel voor, dat de Kerkeraad, wanneer hij een bepaalden Dienaar gaarne beroepen wil, de gemeente saam roept, alleen dezen Dienaar voorstelt en de gemeentelieden dan vóór of tegen dezen Dienaar laat stemmen. Dit verschil in practijk geeft, vooral wanneer de medewerking der gemeentelieden geheel uitgeschakeld wordt, tot klachten aanleiding, vooral wanneer de Kerkeraad daarbij geen vasten gang volgt, maar de eene maal zus en de andere maal zoo handelt.

Nu heeft dit verschil in practijk van meet af in onze Kerken bestaan. Hoewel volgens de oude redactie van onze Kerkenorde de verkiezing van de predikanten uitsluitend aan de Kerkeraden werd toevertrouwd en er zelfs geen sprake van was, evenals dit geschiedde in Art. 22 ten zichte van de verkiezing der ouderlingen en diakenen, het aan de vrijheid der Kerkeraden over te laten om of zelf de keuze te doen of de gemeentelieden uit een dubbelgetal te laten kiezen, was de practijk toch, zoals Voetius meedeelt, dat op tal van plaatsen in ons vaderland de gemeentelieden hun predikant kozen onder leiding van den Kerkeraad, en Voetius heeft er geen oogenblik aan gedacht dit te veroordeelen als in strijd met de bepalingen onzer Kerkenorde.

Zelfs kan men nog verder gaan en wel zeggen, dat in den aanvang der Reformatie vrij algemeen de gedachte was, dat de verkiezing der ambtsdragers aan de gemeentelieden toekwam. Luther heeft dit meer dan eens uitgesproken, en ook Zwingli heeft

ditzelfde standpunt verdedigd in verschillende geschriften. Tegenover de hiërarchische methode van de Roomsche Kerk, dat een pastoor door den Bisschop werd aangewezen zonder zelfs naar den wensch der gemeente te vragen en aldus min of meer aan de gemeente werd opgedrongen, merkten onze Reformatoren terecht op dat dit geheel in strijd was met wat de Schrift aangaande de verkiezing der ambtsdragers ons leert en hetgeen ook in de oude Kerk algemeen gebruikelijk was, n.l. dat de gemeente zelf haar ambtsdragers koos. Maar noch Luther noch Zwingli hebben dit beginsel toen in de practijk durven toepassen. Wat hen daarvan weerhield was de oproerige beweging der Wederdoopers, die onder het volk grooten aanhang hadden. Zij vreesden, dat wanneer de gemeente vrij zou stemmen, allicht ongeschikte en ongewenschte personen tot den Dienst des Woords zouden verkozen worden.

Vandaar dat zoowel Luther als Zwingli toen ten onzigen ure er toe kwamen, om de verkiezing der ambtsdragers op te dragen aan de Overheid. Zoowel in de Lutherse als in de Zwitsersche Kerken was het feitelijk de Overheid, die de predikanten koos en aanstelde. De gemeente had er zeer weinig in te zeggen, of werd er zelfs geheel buiten gehouden. Zwingli die zelf wel voelde, dat dit niet geheel in den haak was, verdedigde dit dan met de bewering, dat de Overheid door de burgers, die tegelijk lid der Kerk waren, gekozen was en de gemeente daarmede stilzwijgend dit verkiezingsrecht aan de Overheid had opgedragen. De Overheid koos dan de ambtsdragers niet als Overheid, maar als representeerende de Christelijke gemeente op een bepaalde plaats. Iets wat natuurlijk niet dan een doekje voor het bloeden was.

Calvijn is de eerste geweest, die met dit verkeerde stelsel heeft gebroken en weer ernst heeft gemaakt met het beginsel, dat de verkiezing der ambtsdragers kerkelijk moet wezen en door de gemeente zelf behoort te geschieden. Wat voor hem belistte, was de Schrift, en de Schrift weer van een Overheidsverkiezing van de ambtsdragers in de Kerk evenmin af als van een aanstelling der ambtsdragers door een hogere hiërarchische macht.

Het zwaartepunt verplaatste hij daarom bij de verkiezing weer naar de gemeente. Maar hij begon niet de fout van Luther en Zwingli om de gemeente op te vatten als een losse verzameling van geloovigen, maar zag in haar een organisme, waarin elk deel zijn eigen roeping van God ontvangt heeft. Zoo komt de leiding bij de verkiezing volgens Calvijn toe aan de ambtsdragers in de plaatselijke Kerk, d.w.z. aan den Kerkeraad, om alle onorde te vermijden; zoo behooren de gemeentelieden niet als onmondige leken te worden uitgeschakeld, maar bij deze beroeping gekend te worden en daaraan hun toestemming te geven, opdat de beroeping met medewerking van heel de gemeente worde uitgebracht; en voorzover de Overheid Gereformeerd was en deel van de gemeente uitmaakte, moest bij deze beroeping ook haar goedkeuring worden gevraagd. Niet een eenzijdige verkiezing door eene partij, maar een samenwerking van Kerkeraad, gemeentelieden en Overheid was wat Calvijn wenschte.

Nu kan men niet zeggen, dat deze beginselen in onze Kerkenorde behoorlijk tot ontwikkeling gekomen zijn. Men volgde bij ons te veel de Fransche Kerken na, en in deze Fransche Kerken was van meet af een zeer sterke strooming, die de gemeentelieden bij de verkiezing liefst geheel buiten wilde sluiten en deze alleen door den Kerkeraad wilde laten geschieden. In onze vluchtelingen-Kerken was dit vroeger anders, want hier stemden de gemeentelieden wel degelijk mede, maar toen men, in ons vaderland teruggekeerd, de organisatie onzer Kerken ter hand nam, kreeg de Fransche geest de overhand, en gelijk we onze Kerkenorde voor 't grootste deel aan de Fransche Kerkenorde ontleend hebben, was dit ook zoo met de regeling der verkiezing. Bij de ouderlingen en diakenen werd nog toegestaan, zij het dan ook slechts noode, dat een dubbel getal aan de gemeentelieden werd aangeboden om daaruit te kiezen, maar bij de verkiezing der predikanten was hiervan geen sprake, en de bedoeling daarvan was wel degelijk om de medewerking der gemeentelieden bij deze verkiezing liefst uit te schakelen. Men vreesde voor de wederdoopersche en andere oproerige elementen. Men vertrouwde de keuze van een predikant niet aan de gemeentelieden toe.

Dat deze regeling weinig in overeenstemming is met wat de Schrift ons leert en wat door Calvijn was uiteengezet, is duidelijk. De fout lag daarin, dat men de Volkskerk in haar geheel van Rome had overgenomen en daarom de gemeente niet vertrouwde. Het ware dan ook wel wenschelijk geweest, toen onze Kerkenorde op de Synode van Utrecht in 1906 gereviseerd werd, dat dit Artikel grondiger ware gewijzigd. Het gevaar, dat men vroeger van de medewerking der gemeentelieden dachtte, is nu geweken. Met de Volkskerk hebben we gebroken. Wederdoopersche en andere oproerige elementen worden in onze gemeenten niet gevonden. Het is daarom een dwaas conservatisme, nog aan Art. 4 te willen vasthouden om de medewerking der gemeentelieden uit te sluiten. De geheele ontwikkeling onzer Kerken moet er nu toe leiden om aan de gemeentelieden zooveel mogelijk medewerking in kerkelijke zaken, ook bij de verkiezing van een predikant, te verschaffen. Doet men dit niet, dan werkt men het Independentisme in de hand, dat de verkiezing der ambtsdragers geheel los van den Kerkeraad en buiten dezen om door de gemeentelieden wil laten geschieden. Het is wijs en verstandig, als de Kerkeraden zelf dit inzien en daarom niet alleen bij de verkiezing van ouderlingen

en diakenen, maar ook bij de verkiezing der predikanten de gemeentelieden uit een voorgesteld dubbelgetal laten kiezen.

Maar al hebben de herzieners van onze Kerkenorde den wagen nog niet geheel in het goede spoor geleid, ze hebben toch in Art. 4 een niet onbelangrijke wijziging aangebracht, waarop wel eens te weinig de aandacht valt. Het recht van den Kerkeraad om den predikant te kiezen werd gehandhaafd, maar er werd aan toegevoegd: „met onderhouding van de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is.“ De bedoeling van deze toevoeging is blijkbaar tweeledig geweest. Vooreerst om alle willekeurige handelingen van den Kerkeraad af te snijden. Indien het plaatselijk gebruik of de regeling door den Kerkeraad voorgesteld medebrengt, dat de Kerkeraad de gemeentelieden tot dusver liet medestemmen, dan mag de Kerkeraad niet eigenmachtig van deze regeling afwijken en plotseling geheel buiten de gemeentelieden om beroepen. Een zoodanig beroep zou zelfs als onwettig kunnen gewaakt worden. Want het zou in strijd wezen met Art. 4. En in de tweede plaats wordt in dit Artikel niet onduidelijk aan de Kerkeraden de wenk gegeven om deze zaak niet ongeregeld te laten, maar daarvoor een vaste regeling te maken. Zulk een regeling behoort daarom elke Kerkeraad te hebben. En dan spreekt het wel van zelf, dat zulk een regeling, al wordt zij door den Kerkeraad vastgesteld, toch niet tot stand kan komen zonder de gemeente daarvoor gehoord te hebben. Wie dan bezwaren heeft tegen deze regeling, kan ze bij den Kerkeraad inbrengen, en wanneer deze daarnaar niet luistert, zijn bezwaren indienen bij de meerdere vergaderingen. Is zulk een regeling vastgesteld met approbatie van de gemeente, dan weet ieder, waaraan hij zich te houden heeft en kan er bij de verkiezing zelf geen moeilijkheid ontstaan. Wilt de Kerkeraad dan eigenmachtig van deze regeling afzoo heeft men op grond van Art. 4 het recht hartig tegen te protesteeren. Maar zoolang zulk een regeling ontbreekt, of men alleen heeft af te gaan op het plaatselijk gebruik, komt en de Kerkeraad en de gemeente in moeilijkheden. En waar deze moeilijkheden dan meestal voorkomen, wanneer men aan de beroeping van een predikant toe is, krijgt de strijd over de wijze van verkiezing vaak een persoonlijk karakter, dat stellig ongewenscht is. Het gaat dan daarom om men voor of tegen den predikant is, dien de Kerkeraad beroepen heeft. En juist dat persoonlijk element moet uit dezen strijd geweerd worden. Acht men, dat de Kerkeraad bij de beroeping van een predikant meer de medewerking van de gemeente heeft te zoeken, dan behoort men dit vraagstuk aan de orde te stellen, niet wanneer juist een beroep is uitgebracht, waaraan men toch niets veranderen kan, maar wanneer er van geen uitgebracht beroepsprake is. Dan alleen kan de zaak rustig en kalm besproken worden. En we twifelen niet, of de gemeentelieden, die zelf mede willen werken aan de verkiezing, zullen dan bij den Kerkeraad een willig o vinden. Want heerschappij voeren over de kudde des Heeren mogen onze ambtsdragers niet.

## Salvo honore.

De vraag is ons gedaan, wat het beteekent, wanneer in Art. XIII onzer Kerkenorde gezegd wordt, dat wanneer een predikant door ouderdom of langdurige ziekte emeritus wordt, hij de eere en den naam eens Dienaars zal behouden, of gelijk het ook wel uitgedrukt wordt, dat hij uit zijn dienst ontslagen wordt *salvo honore*.

De bedoeling nu van deze uitdrukking is geen andere, dan dat zulk een predikant, ook al wordt hij na zijn dienstwerk ontslagen, toch al de rechten, aan het ambt van predikant verbonden, behouden blijft. De gedachte toch, waarvan onze Kerkenorde uitgaat, is dat het predikantsambt niet voor een tijd, maar voor het leven wordt verleend. Men kan het ambt zeker verliezen door eigen schuld, wanneer men afgezet wordt; men kan ook het ambt verliezen, wanneer men tot een anderen staat des levens overgaat en daarmede toont geen ambtsdrager meer te willen zijn. Een „onuitwisbaar karakter“, zoals de Roomsche Kerk leert, drukt het ambt niet op. Maar behalve in de hier genoemde gevallen geldt als regel, dat wie eenmaal predikant is geworden, dit ambt behouden blijft tot zijn dood toe, ook al kan hij wegens ouderdom of andere oorzaken dit ambt in zijn volen omvang niet meer bedienen. Niet alleen dat hij den naam van Dienaar des Woords behouden blijft en dat de Kerk, die hij diende, voor zijn onderhoud heeft te zorgen, maar hij behoudt ook de eere eens Dienaars, d.w.z. de bevoegdheden aan het ambt van Dienaar verbonden, blijven hem gewaarborgd. Hij is, om het in de taal onzer vaders uit te drukken, door zijn emeritaatverklaring niet exauctoratus, d.w.z. niet van de hem geschonken macht beroofd om het Woord en de Sacramenten te bedienen. Wanneer een Kerkeraad hem daartoe uitnodigt, mag hij prediken, doopen, avondmaal bedienen, huwelijken bevestigen en al wat meer tot het ambt van den predikant behoort.

Moelijker is de vraag, of hij ook het recht heeft, wanneer hij op de plaats, waar hij het laatste diende, wonen blijft, om de kerkeeraadvergaderingen als stemhebbend lid bij te wonen en op de Classis te verschijnen. Oudtijds is hier dan ook wel verschillend over geoordeeld. In Friesland meende men, dat hem dat recht niet toekwam, tenzij dat hij daartoe door de gemeente opnieuw werd gekozen. Ongetwijfeld hing dit daarmede saam, dat men in de Friese Kerken een andere opvatting van het ambt had dan in de overige provincies. De be-

voegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, werd in Friesland bij het kerkelijk examen aan elken proponent verleend, ook al had deze nog geen beroep van een bepaalde Kerk ontvangen. Die bevoegdheid bleef hij ook behouden, wanneer hij ophield predikant bij een bepaalde Kerk te wezen. Maar in de andere provincies oordeelde men, en volkomen terecht, aldus niet, en schonk men de bevoegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, eerst dan, wanneer iemand bij een bepaalde Kerk beroepen was en in het ambt was bevestigd. Vandaar dat men er aan vasthield, dat wanneer zulk een predikant, na emeritus verklaard te zijn, op die plaats wonen bleef, hij daar nog zooveel mogelijk als predikant mocht mede arbeiden bij huisbezoek en catechisatie, en dat hem ook het recht toekwam de kerkeeraadvergaderingen en de vergaderingen der Classis bij te wonen. In Zuid-Holland maakte men daarbij echter onderscheid tusschen de dorpen en de steden. Omdat men blijkbaar vreesde, dat wanneer een emerituspredikant in den Kerkeraad zitting bleef houden, dit voor zijn opvolger wellicht minder aangename gevolgen zou hebben, werd bepaald, dat dit recht alleen zou toekomen aan de emerituspredikanten in de steden, maar niet op de dorpen. In de steden, waar men gewoonlijk veel predikanten heeft, dreigde dit gevaar minder. Intusschen lokte deze regeling toch ook in Zuid-Holland protest uit; zelfs werd de zaak voor de Staten van Holland gebracht, die in 1751 besloten, dat het solvo honore beteekende, dat alle emerituspredikanten op hun plaats blijvende wonen, zitting hadden in den Kerkeraad en de Classis.

Het laatste standpunt schijnt ons ook metterdaad het meest juiste. Wanneer een emeritus-dienaar op zijn oude plaats wonen blijft, dan gaat het niet aan, hem den toegang tot den Kerkeraad en de Classis te ontfangen. Daarmede zou te kort worden gedaan aan de „eere“, die hij als emerituspredikant behouden blijft.

Met zijn rijpere ervaring en meerdere kennis van de gemeente, kan hij ook zijn opvolger met raad en daad steunen en helpen. Natuurlijk heeft hij daarbij wel in te zien, dat de verantwoordelijkheid van het ambt nu van hem is afgenomen en op zijn opvolger is gelegd. De geestelijke leiding van de gemeente is in andere handen overgegaan. Hij moet het niet telkens beter willen weten dan zijn opvolger, en niet op alles wat deze doet, critiek oefenen. We vertrouwen echter van onze emeriti-predikanten, dat ze met voorzichtigheid en beleid zullen optreden. En in elk geval kan, omdat misbruik van dit recht mogelijk is, het recht zelf niet aan allen ontzegd worden.

## De Saambinder.

Onder dezen ietwat eigenaardigen titel, die blijkbaar ontleend is aan Zacharia's profetie, is een nieuw kerkelijk blad verschenen, waarvan het eerste nummer ons ter kennismaking werd toegezonden.

Dit blad gaat niet uit van onze Kerken, maar van de „Gereformeerde gemeenten in Nederland“. De Synode dezer Gemeenten heeft tot de uitgave van dit kerkelijk orgaan last gegeven en de redactie opgedragen aan de predikanten Ds. G. H. Kersten te IJserke en Ds. W. Den Hengst te Leiden. Het blad bedoelt, den band niet alleen tusschen deze Gereformeerde gemeenten in Nederland, maar ook dien met de zusterkerken in Noord-Amerika vaster te maken. Daarom is ook de naam gekozen. Want een van de beide herdersstokken, waarmede, volgens Zacharia's profetie, de Heere de schapen zijner kudde weidde, heette „Saambinders“.

De verschijning van dit blad begroeten we met sympathie. Onze Gereformeerde broeders die nog altoos de Psalmen van Datheen zingen, staan in menig opzicht ons zeer na. Ze zijn „zonen van hetzelfde huis“. Als betreuren we den scheidsmuur, die nog altoos tusschen hen en ons bestaat, toch verblijden we ons, dat deze Gereformeerde gemeenten, wat wel niet het minste te danken is aan de goede leiding, die Ds. Kersten geeft, tot een meer ordelijk kerkelijk leven zijn gekomen. Het mysticisme en individualisme, dat in de kringen vroeger de overhand had, maakte allengs plaats, voor het inzicht, dat de kerkvorm toch niet onverschillig is. Wat vroeger elk op zichzelf stond en met zeer losse banden vereenigd was, sloot nu reeds in synodaal kerkverband zich aan. Voor een betere opleiding van degenen, die in deze gemeenten als voorgangers optreden, wordt reeds zorg gedragen. Ook het thans verschenen blad kan dienen om het kerkelijk gemeenschapsleven te bevorderen en meer gezonde denkbeelden te verspreiden. Het teekent, dat Ds. Den Hengst in dit eerste nummer een rubriek over *Kerkrecht* opent en belooft daarin een uiteenzetting te geven van de Kerk, gelijk Christus haar geïnstitueerd heeft, van hare ambten, diensten, samenkomsten, tucht-oefening, verhouding tot den Staat, de rechten en plichten harer leden enz. Een dergelijke uiteenzetting kan zeker uitnemend dienst doen om het kerkelijk besef te verlevendigen.

Laat ons de hoop uitspreken, dat de naam van dit blad een profetie moge blijken. We hebben in deze dagen zeker voor alle dingen noodig een saambinden al wat Gereformeerd is. Indien dat ook het doel van dit blad is, dan zal het ons van harte welkom wezen. Want wat Augustinus, toen in zijn dagen de Kerk in Afrika zoo hopeloos verdeeld en verscheurd was door het schisma tusschen de Katholieken en de Donatisten, aan de laatste schreef: „laet ons de twisten onzer vaders, die de Kerk gescheurd hebben, vergeten, omdat wij, hun zonen, daarmede niet te maken hebben, en laet



en de Sacra-  
Friesland bij  
ken proponent  
geen beroep  
ntvangen. Die  
ehouden, wan-  
ij een bepaalde  
andere provin-  
ten terecht,  
le bevoegdheid  
menten te be-  
emand bij een  
s en in het  
ar dat men er  
zulk een pre-  
rd te zijn, op  
daar nog zoo-  
mocht meer  
atichatie, en  
am de kerke-  
gaderingen der  
olland maakte  
heid tusschen  
dat men bijk-  
een emeritus-  
zitting bleef  
olger wellicht  
zou hebben;  
t alleen zou  
ikanten in de  
orpen. In de  
jk veel predi-  
gevaar minder.  
ing toch ook  
zels werd de  
land gebracht,  
solvo honore  
redikanten op  
zitting hadden  
sis.  
ijot ons ook  
Wanneer een  
plaats wonen  
in, hem den  
e de Classis  
e kort worden  
j als emeritus-

en meerdere  
ij ook zijn op-  
el in te zien,  
van het ambt  
n op zijn op-  
leiding van  
nden overge-  
e beter willen  
t op alles wat  
e vertrouwen  
alkanten, dat  
beleid zullen  
kan, omdat  
gelijk is, het  
zegd worden.

ardigen titel,  
n Zacharia's  
het blad ver-  
nummer ons  
onden.

onze Kerken,  
gemeenten in  
e Gemeenten  
kelijk orgaan  
opgedragen  
t. Kersten te  
it te Leiden,  
t niet alleen  
gemeenten in  
et de zuster-  
te maken.  
kozen. Want  
e, waarmede,  
le Heere de  
ette „Samen-

ad begroeten  
reformeerde  
Psalmen van  
enig opzicht  
an hetzelfde  
cheidsmuur,  
en ons be-  
t, dat deze  
al wel niet  
in de goede  
est, tot een  
ijn gekomen.  
e, dat in de  
had, maakte  
cht, dat de  
lig is. Wat  
in met zeer  
ot nu reeds  
aan. Voor  
egenen, die  
igers optre-  
n. Ook het  
en om het  
bevoornden  
te versprei-  
Hergst in  
over Kerk-  
een uiteen-  
kerk, gelijk  
ft, van hare  
ten, tucht-  
Staat, de  
enz. Een  
eker uitne-  
kelijk besef

reken, dat  
n profetie  
deze dagen  
een saam-  
is. Indien  
is, dan zal  
en, Want  
dagen de  
erdeel en  
a tusschen  
en, aan de  
de twisten  
ge scheurd  
un zonen,  
n, en laat

ons, waar we één zijn in het geloof, ook de eenheid der Christelijke Kerk weer herstellen, dat is de bede, die ook in ons hart tegenover deze Gereformeerde broeders leeft.

### De wisseling aan het Departement van Koloniën.

Voor ons Gereformeerde volk en niet alleen voor hen, maar voor heel ons Christelijk Nederland is het een oorzaak van smart dat de heer Idenburg wegens gezondheidsredenen ontslag moest vragen als Minister van Koloniën.

Idenburg had zoo ten volle het vertrouwen van ons volk. Niet in de eerste plaats omdat hij zulk een eminent Staatsman is gebleken, aan wiens talenten ook de tegenstanders hulde brengen, maar omdat hij voor alle dingen Evangeliebelijder is; een man wiens belijdenis en leven in volkomen harmonie zijn, die zoo diep de noden en behoeften van Indië kent, en weet, dat alleen de Christelijke religie den inlander helpen en verheffen kan. Idenburg op den troon te Buitenzorg of achter de ministerieele tafel als beheerder van het Departement van Koloniën te zien, gaf daarom zulk een gevoel van volkomen gerustheid. Al wat hij als Regeeringspersoon doen kon om de Zending, het Christelijk onderwijs en de uitbreiding van Gods Koninkrijk te bevorderen, zou hij doen. Dat wist men. En dat gaf niet alleen vertrouwen, maar prikkelde ook den ijver om Indië den schat van het Evangelie te brengen.

Dat de taak hem te zwaar is geworden, valt te begrijpen. Na den langen en zoo vermoedenden diensttijd in Indië doorgebracht, had hij recht gehad op een langere rust tot herstel van kracht. Oogedecerd komt men uit Indië niet terug. Dat Idenburg toch, toen de Koningin hem riep, de taak van Minister weer aanvaardde, was een daad van zelfopoffering. En thans moest hij zijn ambt wel neerleggen. Zijn leven is te kostbaar, dan dat hij het in de waagschaal stellen mocht. Van harte hopen we, dat de ingezonken levenskracht zich weer herstellen moge en we nog jaren lang in zijn bezit ons mogen verheugen. Maar laat men dan ook verstaan, dat wat Idenburg op dit oogenblik noodig heeft voor alle dingen — rust is. Terstond na zijn terugkeer uit Indië, begon men van alle zijden hem met allerlei arbeid te overladen. Er sprak daaruit groote waardeering, een gevoel van blijdschap, dat men van zijn raad weer gebruik kon maken. Maar wijs was het toch niet. Wie hem ontmoette en den vermoedden blik in zijn oog zag, voelde, hoe noodig hij de rust had. Moge die rust hem thans worden geschonken, tot dat hij weer geheel zijn krachten heeft herwonnen.

Het is een troost, dat de nieuw benoemde Minister van Koloniën blijkbaar in hetzelfde voetspoor van zijn voorganger wil wandelen. Als man van beslist Christelijke beginselen heeft onze Zending ook van hem niet anders dan warme sympathie en steun te wachten. Idenburg heeft in Indië door zijn eenvoudige Christelijk optreden zoals ook in dit geval menig hart voor het Christendom gewonnen. Het moet voor hem zelf een vreugde wezen, dat zulk een opvolger zijn plaats innemen zal.

### Het afzettingsvonnis.

De Classis Middelburg, bijgestaan door de Deputaten der Provinciale Synode, heeft, nu Ds. Netelenbos vóór den bepaalden termijn niet op zijn gevoelen inzake de Schrift was teruggekomen, gemeend het afzettingsvonnis over hem te moeten uitspreken.

Dit besluit, dat met algemeene stemmen werd genomen, luidde aldus:

„De classis Middelburg, bijeen in gewone vergadering op 19 November 1919 in de Gaathuis-kerk te Middelburg;  
„Er acte van nemeud, dat van Ds. J. B. Netelenbos binnen den hem gesteden termijn geen herroeping is ingekomen van de afwijkingen gevoelen, op grond van welke de vorige classieke vergadering met medewerking van de deputaten der Synode van Zeeland naar artikel 11 D. K. O. de schorsing van den kerkeraad van Middelburg heeft geprobeerd;

„opnieuw in overeenstemming met het rapport en de conclusies der commissie Geesins c.s. vaststellende, dat Ds. J. B. Netelenbos metterdaad gevoelen voortziet, die gracht moeten worden in sijld te zijn met de art. 4 en 5 der Nederlandse geloofsbekendings;

„constateerd, dat 't in de eerste plaats gaat noch om eenige door Ds. J. B. Netelenbos voorgestane en van de gangbare opvattingen afwijkende exegese (uitlegging) van enkele gedeeltes der Heilige Schrift, noch om een bepaalde uitspraak op zichzelf, in welke Ds. J. B. Netelenbos het goddelijke gezag van het Bijbelboeken ontkende, maar om het eisch begreep, dat daaraan ten grondslag ligt, n.l. de meening, dat de boeken der Heilige Schrift eerst goddelijk gezag erlangen door de werking van den heiligen geest in het hart der geloovigen, waartegenover de gereformeerde kerken steeds hebben beleiden en altoos willen handhaven, dat deze werking van den heiligen geest in het hart der geloovigen dit objectief goddelijk gezag niet schept, maar slechts doet erkennen en waarmede o.a. in strijd is de uitdrukking van Ds. J. B. Netelenbos, ook door de commissie-Geesins c.s. gewaakt in haar rapport, dat de laatste en diepste grond van ons geloof niet in de Schrift kan liggen, maar alleen kan gevonden worden in den mensch zelf, in het religieuze wedergeboren subject, den Christen (zie J. B. Netelenbos: De grond van ons geloof, Utrecht 1919, blz. 6);

„besluit met leedwezen, opnieuw gehoord het advies van deputaten voorzond, volgens art. 79 en 80 D. K. O. over te gaan tot afzetting van Ds. J. B. Netelenbos van den dienst en hiervan kennis te geven aan den kerkeraad van Middelburg en aan Ds. J. B. Netelenbos.”

Voorts adviseerde de Classis van den Kerkeraad van Middelburg, om gedurende

een half jaar een wachtgeld aan Ds. Netelenbos uit te keeren ten bedrage van plm. 2/3 van het tot dusver genoten tractement, onder beding evenwel dat door Ds. Netelenbos geen Bijbellessingen, Catechisaties enz. zullen worden gehouden; ook wanneer hij op een andere wijze gedurende dezen tijd in zijn onderhoud gaat voorzien of ophoudt lid van een der Gereformeerde Kerken te zijn, houdt het wachtgeld op. Dat Ds. Netelenbos zich bij dit besluit niet zou neerleggen, was te verwachten. Hij heeft dan ook nu reeds in de pers een protest tegen deze beslissing gepubliceerd, waarin hij verklaart, dat de grond, waarop het afzettingsvonnis rust, niet juist is. Hij schrijft n.l.:

„De meening dat de boeken der Heilige Schrift eerst goddelijk gezag erlangen door de werking van den heiligen geest in het hart der geloovigen, is noch ethisch noch van mij. De als gereformerd voorgestelde meening in het besluit der classis, dat deze heilige geest in het hart der geloovigen dit objectief goddelijk gezag niet schept, maar slechts doet erkennen, is ook de mijne. Mijns inziens verwacht de classis den rijngrond van dat gezag met zijn kengrond. De rijngrond is de ingeving, de kengrond het getuigenis van den heiligen geest in het hart. Als God mijn hart bewerkt, maar ook dan alleen, zie ik het goddelijke karakter zijner openbaring. Laatste grond dier openbaring is God en laatste grond van mijn geloof erin is ook God, maar dan niet God buiten mij, maar in mij. De classis had beter gedaan nauwkeuriger mijne meeningen te onderzoeken, dan mij op grond van een kwalijk begrepen beginsel te veroordeelen.”

Het is zeker te betreuren, dat Ds. Netelenbos en tegenover de Commissie die met hem sprak en tegenover de Classis niet duidelijker zijn meening gezegd heeft, wanneer zijn veroordeeling althans op een misverstande berust. Want een misverstand, dat tot een afzetting van een predikant leidt, is wel een afschuwelijk misverstand.

Mocht hier dan ook metterdaad niet anders dan een misverstand in het spel zijn, dan is het zeker gewenscht, dat dit vonnis herzien worde. De weg daartoe staat Ds. Netelenbos open. Hij kan van dit vonnis revisie vragen bij de meerdere vergadering en zich zelfs beroepen op de Generale Synode. En gelukkig, dat deze Synode weer zoo spoedig saamkomen zal, dat een al te lang uitstel van de behandeling dezer zaak niet behoeft gevreesd te worden.

Maar dan is het ook noodig, dat Ds. Netelenbos klaarder en duidelijker dan hij dusver deed zijn gevoelens in zake het gezag der Schrift uitsprekt. Indien hij wat den rijngrond van het gezag der Heilige Schrift aangaat, volmondig erkent, dat deze de inspiratie van de Schrift door den Heiligen Geest is, en alleen wat den kengrond betreft, naar het getuigenis des Heiligen Geestes in onze harten verwijst, dan kan zeker niet gezegd worden, dat dit in strijd is met onze Belijdenis. Artikel V. onzer belijdenis zegt toch uitdrukkelijk, dat „wij zonder eenige weifeling al wat in deze boeken der Schrift begrepen is, gelooven, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God zijn.”

Het is wel zeer te betreuren, dat Ds. Netelenbos en door zijn optreden op verschillende plaatsen en door allerlei niet onbedenklijke uitlatingen het eigenlijke geschilpunt, waarop ten slotte de beslissing gevallen is, vertroebeld heeft. Noch voor dit optreden van Ds. Netelenbos, noch voor deze uitlatingen, nemen we het dan ook op; we gelooven zelfs, dat Ds. Netelenbos daardoor aanleiding genoeg had gegeven tot censuur. Maar hierover gaat het thans niet. De Classis heeft op advies der Provinciale Deputaten het afzettingsvonnis ten slotte gegrond op één cardinal punt. Juist op dit punt nu is de zaak blijkbaar niet tot klaarheid gekomen. Want wanneer Ds. Netelenbos bereid is het objectieve gezag van de Heilige Schrift volkomen te erkennen, maar alleen staande houdt, dat de diepste grond voor ons geloof aan de Heilige Schrift ligt in het getuigenis des Heiligen Geestes in onze harten, dan schijnt dit volkomen in overeenstemming met wat onze Belijdenis zegt. En we kunnen geen oogenblik veronderstellen, dat de Classis iemand onwaardig zou verklaren om langer het predikambt in onze Kerken te bekleeden, die hetzelfde zegt, wat onze Confessie ons leert.

Dr. H. H. K.

### Reestatel.

Dr. F. M. Th. Böhl, HET OUDE TESTAMENT. Bij J. B. Wolters' U. M. — Groningen, den Haag, 1919.

Dit boek van Prof. Böhl, hoogleraar in de Hebreeuwse taal- en letterkunde aan de Israëlitische Oudeheden aan de Rijks-Universiteit te Groningen, is het deel van het, onder redactie van Prof. Dr. A. van Veldhuizen verscheijend, Bijbelach-Kerkelijk Woordenboek.

Het IIe deel van dat Woordenboek, hetwelk gaat over de Kerk en bewerkt is door Prof. W. J. Aalders, werd reeds vroeger hier door mij besproken.

Prof. Böhl is een zoon van den ook ten onzent bekenden, in 1903 overleden, Dr. Eduard Böhl, hoogleraar in de dogmatiek aan de Protestantische Theologische Faculteit te Wenen.

Het nog te wachten IIIe deel van dat Bijb. Kerk. Woordenboek zal over het N. Testament, en het IVe, eveneens nog te wachten, over GODSDIENSTWETENSCHAP gaan.

Dit Ie deel van B. K. W. a's het IIe, fraai gebonden en gedrukt en ook niet meer dan ruim 300 bladzijden tellend, noemt Prof. Böhl zelf „een poging om het gehele terrein der Oud-Testamenteische Wetenschap te omvatten.”

Wie ook maar enigzins bekend is met den omvang van het gebied der wetenschap, welke het o. t. tot object heeft, en daarbij liet op den omvang van dit deel van het Woordenboek, zal het wel met den hoogleraar eens zijn, dat „deze poging bij dit bestek slechts mogelijk was, doordat de auteur zich beperkte tot datgene, wat hem het belangrijkste leek, en door groote beknoptheid van vorm en stijl.”

Door inachtneming van deze tweelei beperking dunkt mij, dat de poging geslaagd is. Ook van Dr. Böhl's HET OUDE TESTAMENT geldt het: „In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister.” Want om zoo het belangrijkste af te grenzen, men vergeve mij dit gemaakte, van het minder belangrijke, kan alleen hij, die het vak meester is.

Een verdienste van dit boek is, dat het oriënteert. Ook omtrent de problemen op het gebied dezer wetenschap.

Tegenover deze problemen staat de Schrijver, wat ik zou willen noemen, conservatief-critisch. Zoo, om dit aan enkele voorbeelden te verduidelijken, in het artikel BRONNENSPLITTING en wel in verband met de z.g. „Regenboog-bijbel.”

Met dit laatste woord duidt men aan die uitgave van het o. t., welke in al de kleuren van den regenboog prijkt, doordat de verschillende bronnen op verschillend gekleurd papier zijn gedrukt. In het artikel nu over BRONNENSPLITTING schrijft Böhl: „De vraag is niet of men bronnen mag splitsen, maar (en dit moet in elk geval afzonderlijk beoordeeld) of men bronnen kan splitsen. Hij noemt dan vooral twee beelden, die in den laatste tijd geopperd werden. Op grond daarvan zegt hij: „Door dit inzicht verliest de (op O. T.-terrein meestal suiver hypothetisch) bronnesplitsing veel van haar beaag voor het geschiedkundig onderzoek.” (p. 61).

In het artikel PENTATEUCH leest men: „De Kuenen-Graff-Welhausen'sche theorie, die het auteurschap van Mozes geheel ontkent, de oudste bestanddeelen van den P. plaatst in het tijdperk der koningen, de jongste (en omvangrijkste) echter pas in het tijdperk na de ballingschap, was omstreks het eind der 19e en begin der 20ste eeuw in academische kringen bijna algemeen aanvaard.” „Dat evenwel (reeds sedert de dagen van Hengstenberg, Haevernick, Keil) de tegenpraak in rechtvaardige en ook in Roomsche kringen nooit verstonde was, spreekt van zich. In de laatste jaren echter verheft zich het verzet ook in het meer kritische gericht. Als grond daarvoor wijst hij dan weer op de splitsing in de tijdsbepaling der bronnen. En aan het einde van het PENTATEUCH-artikel schrijft Prof. Böhl: „Het P. onderzoek bevindt zich thans in een tijdperk van overgang, en nauwkeuriger onderzoek der kritische methode zal leiden tot meer conservatieve resultaten.” In de artikelen over God en den GODSDIENST VAN ISRAËL beschijft hij de constructie van het Israëlitisch Godsbeeld „in van de religie van Israël door KUKKEN en WELHAUSEN. In het eerste artikel leest men op p. 119: „Deze constructie is even verkeerd en eenzijdig als de bewering (nietdijf door Marcion en de Gnosteken), dat er een principieel verschil bestaat tusschen den God van het O. T. en van het N. T.”

Een andere verdienste van het boek is de literatuur-opgave bij vele artikelen.

Ook bij de studie van de ISRAËLITISCHE OUDHEIDEN, en van de O. T. GESCHIEDENIS is het met succes te raadplegen.

De waarde van het boek wordt nog verhoogd door de omstandigheid, dat ook vele vaderlandse schiedbeoefenaars van de O. T., zoo oudere als jongere, er niet hun penningen op dit gebied, in worden vermeld. Dat Prof. Böhl er niet over zichzelf in schrijft en dat ook onze Dr. G. Ch. Aalders van Embelo er geen plaats in kreeg, acht ik een leemte.

2. FRATERNITAS, Groot-Gereformeerde Studenten-club. Zeide Jaargang, Tiende Aflevering.

Deze periodiek in het orgaan onder vier Gereformeerde Studenten-Corporaties. Van dat der Dames-Studenten; der Theologische School te Kampen, der Vrije Universiteit te Amsterdam; en van de Societas Studiorum Reformatorum.

Het November Nr. nam een artikel op van de hand van den heer L. J. du PLESSIS over: BEGINNEN-BELEVENDE ONDER DE GREEK, STUDENTE IN SUID-AFRIKA. „Ook die Gereformeerde-Studente woist om verband te 12 tusschen de moderne leve en hulle levensbeginsel. Dit natuurlijk dat hierbij samenwerking gezocht word met geestverwante in en buiten Nederland, en dan wel in de eerste plak gelijkijgende studente van die eie Nederlandse stam.”

Zoo het begin.  
Volgt een korte maar duidelijke „schets van het Hooger O.d.wijs in het vaderland van den Schrijver, zoals dat daar geregeld is bij de Wet van 1916.

Daardoor maakt men kennis met de drie neutrale Staats-Universiteiten te KAAPSTAD, te STELLENBOCH en te PRETORIA, en met de Theologische Kweekschool te STELLENBOCH en de Theologische School der Gereformeerde Kerk te POTCHESTROOM, die ook Universiteitscollege heet. Zij is toegemaakt van de Kerk, behoudens buiter over de Theologische Faculteit, en wordt gesubsidieerd door den Staat. Deze School, Hoogerschool op Gereformeerde-n grondslag, heeft een Faculteit der Godgeleerdheid, een Faculteit der Letteren en Wijsgeerte en een Faculteit der Wis- en Natuurkunde.

In deze maand zal zij haar 50-jarig bestaan vieren. De Kerk heeft een jubileumfonds bijeengebracht van meer dan f 132.000.

Van de Hollandsch-spreekende Studenten in Z.-Afrika vertelt de heer du Plessis, dat de meerderheid nog alcains godsdiensget is, en tog. . . . die Gereformeerde levensbeef ontbrek bijna geheel-nal. Gevolg is dat allemaal saamwerk in 'n religieuze organisatie, die Christelike Studentenvereniging (C. S. V.), wat misshien bijz lofwaaig is, maar beslis nie Gereformeerde niee. Twee groepen, zoo vernemen wij echter, werken in de C. S. V. niet mee en wel de Doppers of de Studenten van Potch-Potch en ook die meer nuchiere, zoals du Plessis ze noemt, onder de overigen, welke geen vrede meer kunnen vinden in het geloof buinner vaderen. Van de eerste groep zegt de schrijver: vallen op POTCHESTROOM (n) welbewus posisie ingenomen teen die wetenschnpe van onse tijd. Die Potch-Potchesche Universiteits-kollege wijl Suid-Afrika wees, wat die Vrij-is en, naar ons hoop, al meer zal word vir Nederland, en die Calvin College vir Noord-Afrika.

3. SCHEURKALENDERS.

Het is weer tijd te gaan denken aan het zich aanschaffen van een Scheurkalender 1920.

De Firma F. P. D'Huy te Middelburg zond ons die van het GEREFORMEERD-TRACTAAT-GENOOTSCAP • Philippus.

Mooi Schild, naar HAROLD COPPING, waartop, met kennis van oud-Egyptische toestand; het bezoek van JACOB bij den Farao in beeld is gebracht. Het blok biedt op de blaafjes een tekst met goede verklaring.

De Uitgever J. N. VOORHOEVE, Den Haag, zond ons zijn G. H. Chr. Scheurkalender.

Op blok en Schild een welgsaagde voorstelling van de „deugdelijke huisvrouw” uit Spr. 31. Jammer alleen, dat ook niet de huismans een plaatsje op kreeg. Aan de huisvrouw zoo heelmaal-alleen, in 17e eeuwisch milieu,

verbondt zich nu onwillekeurig de gedachte aan een weduwe. Het blok heeft teksten met daarbij eukel welgekoren versjes en tusschen de blaafjes vindt men keurige plaatjes in kleurenruik.

G.

## Voor Kinderen.

### BEKEERING.

#### II.

Op zeker'n middag, toen de regen het wandelen belette noodde de hoogleraar zijn nicht uit met hem naar de stad te rijden en zijn werkplaats (laboratorium) eens te gaan bezichtigen. De jonge dame nam dit gaarne aan, al speet het haar dat zij bij die weer haar mooisie pak niet kon aantrekken.

De werkplaats van den hoogleraar was een ruime, fraaie zaal.

Op tafel stonden allerlei werktuigen, flesschen, buizen enz. Verschillende thermometers hingen aan de wanden. Alletie steen- of metalen voorwerpen, benevens twee groote werktafelvulden voorts de ruimte. 't Geheel gaf een indruk van orde en regelmaat, en tevens van netheid en reinheid. Stof viel nergens te bespeuren.

De jonge gravin die voor 't eerst van haar leven een laboratorium bezocht, stond verbaasd en verast bij hetgeen zij hier aanschouwde. Zij had nooit gedacht dat haar oom zoo veel beoemissen had, zoo veel toestellen en werktuigen behoeft. Wel begreep ze van het meeste niet waartoe het diende, ja wist er zelfs de namen niet van, maar dit begreep ze wel dat er veel kennis, veel verstand en veel werklet moest zijn bij iemand die zich hier op zijn plaats zou vinden. Oom rees al dadelijk zeer in haar achtung.

Maar nog meer toen hij beproefde op haar vragen antwoord te geven, en haar op veel opmerksaam maakte 't welk zij anders licht voorbij had gezien. Zij had nooit enig denkbeeld gehad van een arbeid als hier werd verricht. Het speet haar nu niet dat het deen middag zoo regende want daaraan dankte zij het aangenaam en leerrijk bezoek aan het laboratorium. Ze wist toen niet dat zij er later nog veel meer aan danken zou.

De middag was bijna voorbij. Voor de beproekest was hij ongevlogen. Gaarne was zij nog veel langer gebleven zijn, maar de professor wist bij ervaring, hoe vermoedend het bezoeken van min-nens en dergelijke is, vooral wanneer de bezoeker belang stelt in hetgeen hij ziet.

„t Wordt tijd van gaan, nichtje,” sprak hij, „anders wordt ge te moe.”

„Maar ik heb nog zoo veel niet gezien.” „Welnu, dan een anderen keer. Ik ben tot uw dienst, want nu ik zie, dat ge er prijs op stelt hier eens rond te zien.”

„O heerlijke riep het nichtje. „We moeten gauw nog eens gaan.”

„Beste was het antwoord, „maar wij blijven nu toch nog even. Ik moet u toch nog iets laten zien dat ge tot nu toe niet hebt kunnen opmerken. Ga nog even mee.”

(Slet volgt.)

### UIT HET OOSTEN.

#### DE DIERN.

Na de leeuwen verdienen de beren, die in het Noorden wij talrijk waren en er nog voorkomen, genoemd te worden.

De Syrische beer was een gevaarlijk buurman voor de menschen. Dat kwam door zijn groote toegenegenheid tot de schapen enner kunde, wel te verstaan, genuegenheid om ze op te eten. Vandaar, dat de herders zoo dikwijls met berehadden te kampen. Zoo b.v. David, toen een leeuw en een beer te gelijk op de kudde aanvielen. Ze hielden ook in de bosschen, gelijk wij zien uit de geschiedenis der twee-en-veertig kinderen, die den profet Elise hadden bespot, en deswege door twee beren werden verscheurd. Eveneens een geveerd der was de wolf, die het ook al op de runderen in schapen had gemunt. De Schrift spreekt van grijpende wolven, van zware wolven, en wij weten allen, wat de Heere Jezus spreekt van den wolf, die de kudde bedroeft, zoodat de huurling vlucht die geen herder is.

De wolf is een rasgenoot van den hond, hoewel een groote vijand. Honden kwamen dan ook in Palestina veel voor, al durf ik ook niet zeggen, dat er zooveel waren als nu te Amsterdam. Zij werden niet als vaak bij ons voor lefhebberij gehouden, maar deden dienst als waakhonden bij de kudden. Zulke honden waren nu of meer getemd, maar veel talrijker waren de wilde honden die overal rondzwierden, en soms half razend van den honger op alles aanvielen wat eetbaar was, ook levende dieren en zelfs menschen. Toen de goddelooze koningin Isabel uit het venster van haar palis te pletter was geworpen, en haar vertrappt lijk daar lag, kwamen dadelijk de wilde honden die in de stad zwierden, en vraten het lijk schoon op. Soms doolten die honden in groote troepen saam en waren zeer gevaarlijk voor wie hen tegenkwam. Nog kort geleden zwierden in Constantinopel, de hoofdstad van Turkije, bij nacht de wilde honden in troepen rond.

Een ander veel voorkomend roofdier was de jakhals, in onze Statevertaling meestal van genoemd. Dit slimme dier beroofde de wijngaarden, dat vogels op, en richtte allerlei schade aan. Dat er veel vossen waren weten we o.a. uit de geschiedenis van Simson, die er driehonderd ving.

Wilde runderen en wilde ezels zijn bij ons niet, maar in het Oosten waren er vele. De Bijbel spreekt van sterke stieren van Bataan, een streek in het Noorden van Palestina. 't Waren woeste beesten evenals de wilde ezels of woudezel, dien men niet temmen kon. Hij leefde vrij en blij in de bosschen. Als van Ismael gereg word: hij zal een woudezel van een mensch zijn, dan wordt dit verklaard, door wat volgt: Zijn hand zal zijn tegen allen en de hand van allen tegen hem. Hij zou zijn leven, vijandig tegen allen. Zoo leeft ook de woudezel, die overigens een prachtig dier is, gelijk ik eens in den dierentuin gezien heb.

Ge merkt wel, vrienden, dat Palestina andere en meer wilde dieren bevatte dan ons land. Dat kon ook wel niet anders. Tot die dieren behoort ook de arend, waarvan in de Schrift herhaaldelijk gesproken wordt. Van de vromen wordt gezegd, dat zij zullen opvaren met vleugels gelijk de arenden. Ook de arend was een gevaarlijk vijand voor de kudde, al stelde hij zich gewoonlijk met kleiner dieren dan schapen tevreden. Wanneer wij zoo spreken over de dieren in het Oosten en hun leefwijze, dan denken we onwillekeurig aan de woorden van den Psalmist, in Psalm 104.

„De hooge bergen zijn voor de steenbokken; de steenruiter zijn er vertrek voor de kooijnen. Hij heeft de maan gemaakt tot de gezette tijden; de zon weet haar ondergang.

Gij beschikt de duisternisse, en het wordt nacht, in dewelken al het gedierte des wouds uittreedt.

De jonge leeuwen, brieschende om een roof, en om hun spijze van God te zoeken.

De zon opgaande, maken zij zich weg, en liggen neder in hun holen.”

David had in zijn jeugd, als herder, bij nacht en dag gelegenheid gehad de dieren gade te slaan, gelijk heel de schepping rondom hem. Gen wonder, dat hij door des Heeren geest gedreven er zoo schoon en verheven over gesproken kon als in Ps. 104, die wel scheppings- of natuurpsalm heeten mag.

HOOGENBIJK.

### Officiële Berichten.

#### Vrije Universiteit.

Men schrijft ons: In het jaar 1905 werd uit den kring der voorstander van de Vrije Universiteit opgesoepen de heer B. J. Grevers die jaren lang zijn harteijde belangstelling en liefde had betoond.

Voor de Medische faculteit had de liefde van zijn hart, en daarom werd hij examentaire beschikking door hem bepaald, dat na het overlijden van zijn echtgenoot Mevr. Wed. B. J. Grevers geboren Bosshardt, de Vereniging voor Hooger onderwijs als zijn erfgenaam zou op treden.

Deze week werd het bericht ontvangen dat Mevrouw Grevers, te Utrecht, is overleden, zoodat een bedrag van f 30.000.— officieel, aan de Vereniging voor de Medische faculteit wordt afgedragen.

De interest van dit kapitaal komt dus ten goede aan de Medische faculteit, waardoor de inkomsten vermeerderen, wat zeer dringend noodig is.

De begroting voor deze faculteit bedraagt voor 1920 een som van f 37.000, waar tegenover als inkomsten niet meer kan worden geraamd dan f 24.000 van de v. Coeverden Adriaan Schuching, aan contributen en schenking-n plm. f 2000, aan interest met inbegrip van de rente van bovengenoemd legaat f 2800, zoodat op een te kort van f 9000 voor het jaar 1920 moet worden gerekend. Het kan niet anders, of de Medische Faculteit moet krachtig worden gesteund.

Reeds meermalen is er de aandacht op gevestigd, dat met minder dan f 150.000 jaarlijks inkomsten de kosten aan de Universiteit, zoals ze thans is ingericht, niet kunnen bestreden worden.

Het is dus niet overbodig dat, ook al gaan de inkomsten aan contributen gestadig voortuit, de propaganda moet worden voortgezet.

Uit Drenthe blijfen de berichten verblijdend.

Uit Hijken kwam nog een verhoging van f 18, uit Hoog- en Lughalen f 26, uit Beilen f 52 en uit Westerboch f 18, dus totaal f 114, terwijl bovendien nog een paar vrienden hunne contributie verhoogden. Met de inbrenging der contributen schiet het flink op. Het bedrag, vorig jaar om dezen tijd ontvang-n, bedroeg f 15000, terwijl nu reeds ruim f 20.000 inkam. Toch moet, zal het goed zijn, nog vóór 31 December f 30.000 inkomen.

Indien de Heeren correspondenten en agenten dus nog wat over te maken hebben, al is het niet het gehele bedrag, dan wordt op voorloopige storting groote prijs gesteld.

De verzending per Giro maakt het nu zóó gemakkelijk, dat tegen een gedeltelijke reusie zeer weinig bezwaar bestaat voor de Correspondenten, en het aan het Bureau niet veel last veroorzaakt.

Kort Verslag van de Vergadering der classis Dordrecht, gehouden te Dordrecht 13 Nov. 1919.

Art. 1. Namens de roepende kerk van Nieuw-Lekkerland opent Ds. J. P. Visser de vergadering. Gezongen wordt Ps. 111:1, gelezen Zacharias 3.

Art. 2. De credentiebrieven worden onderzocht door de brs. Kuij en Pijl. Daaruit blijkt, dat alle kerken vertegenwoordigd zijn. Zijziedrecht zndt twee ouderlingen, Sliedrecht een ouderling-secondus; Molenaarsgraaf-Brandwijk heeft een diaken afgewarigd; evenzoo de kerk van Bussel. Gehoord de red-nen van afwezige wordt aan de diakenen keurstem verleend.

Art. 3. In het mod-ramen n-nen zitting Ds. J. P. Visser praes, Ds. A. Schippers scriba, Ds. M. M. Hoijus assessor.

Art. 4. De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

Art. 5. Geen stukken zijn ingekomen.

Art. 6. Voorgelezen wordt het verslag van de deputate voor kerkvisitatie door Ds. v. Rennes en door Ds. Schippers. Over 't algemeen valt de bloei der kerken te constateren en levert de visitatie geen bijzonderheden. De classis spreekt uit, dat uit de rapporten echter blijkt, dat nog niet door iedere kerk aan de norm, door de classis gesteld, is voldaan wat de predikant-ramenten betreft, en dringt er op aan, dat zulks alsoog door de kerken geschied.

Art. 7. Aangaande de zending valt niets bijzonders te rapporteren.

Art. 8. De classis besluit, dat bij afscheid en intrede, de consulent haar zal vertegenwoordigen. Bij alle andere gelegenheden is aan het moderamen overgelaten in deren te handelen.

Art. 9. Een rapport betreffende de honoraria der consulenten wordt uitgebracht. Na breede besprekingen besluit de classis, dat de consulent in overleg met de vac. kerk zich in deze zaak met elander hebben te verstaan.

Art. 10. Rapport wordt uitgebracht door de commissie tot nasien van de boeken van den quastor bij monde van br. Trappan. De classis keurt de rekeningen goed; de quastor wordt geacchard en hem dank gezegd voor zijn volbrachten arbeid.